

Om at være i Sandhed

Taler

Bjørnstjerne Bjørnson

Dato

31 oktober 1877

Sted

Studentersamfundet

- 1 Denne Fest er i mange Henseender en Overraskelse for mig. Jeg ventede, da jeg samtykkede i at møde her, at træffe en 20 à 30 gamle Kammerater, og jeg kan ikke negte, at jeg er bleven lidt forskrækket ved at se saa Mange, men som sagt ogsaa forundret. Hvorfor jeg er bleven forundret kan Enhver selv skjønne.
- 5 Hvorfor jeg blev forskrækket, skal jeg strax oplyse. Gud har været saa god imod mig, at der, efterat jeg er bleven 40 Aar, er sprunget nye Kilder i min Tilværelse; men i meget af dette, der kommer stærkt ind paa mig, er endnu adskilligt uklart, og jeg vil nødig tale derom til Mange. Og desuagtet, naar jeg ser Eders Aasyn, er der noget, som maner i mig; thi jeg synes, at der er en saadan Trang blandt os til,
- 10 at der tales.

- Ganske nylig har jeg seet, at en Mand - jeg nævner ham ikke, I vil alligevel forstaa, hvem det var - talte til Studenterne i vort Naboland og mindede om dette: «Du skal elske din Fader og din Moder, at det kan gaa dig vel, og du maa
- 15 længe leve i Landet.» Han lagde det ud saa, at det havde en længere rækkende Betydning end til vor kjødelige Fader og Moder, at det naaede Samfundet og de nu bestaaende Magter, dem, der aandelig havde født os, og dem, der beskyttede os idag. Da jeg læste denne Tale, følte jeg strax: dette er de Ord, som siges oftest til den opvoxende Ungdom i Landet, - de er overordentlig sande. Men det er
- 20 omtrent af den Sort Sandhed, som at møde Krigeren, der drager ud, med de Ord: «Du skal ikke slaa ihjel»! Det er ogsaa meget sandt! Ja, dersom vi endnu ikke kan komme udover Pieteten for det Bestaaende, det mangfoldige Slags Bestaaende, saa kommer vi sørgelig sent frem. Den er os givet dels i den Oplysning, vi faar i vore Skoler, navnlig den historiske - Intet prentes os saa ofte
- 25 ind som dette - den er ogsaa given ved vore Forhold, thi Forholdene gjør, at Mange ikke ser andet end sit Eget - selvfølgelig maa Pieteten voxe i betydelig Grad. Vi skal især have Pietet for Sandheden, og kan vi ikke begynde hermed nu om end ganske tarveligt, men ærligt, saa siger jeg, at en Besøgelsens Tid hos os gaar tabt. Thi nu er der en Besøgelsestid. Der er nylig af en stærk Aand blandt os

- i «Samfundets Støtter» - ligesom tidligere i «De Unges Forbund» sagt Noget, som tyder paa, at vi lider af et dulgt Kjeltringskab. Se, det lider vi nu ikke af, saavidt jeg forstaar! Men vi lider af Selvbedrag, vi lider af megen Løgn, som vi slet ikke ser, og af megen Løgn, som vi ser men ikke ved, hvad vi skal gjøre med.

35

Og det kan ikke være anderledes i en Overgangstid som den, vi staar i. Der er meget gammelt, som bliver tvivlsomt; men vi ved ikke noget nyt, og vi er rød for det Ukjendte. Der er intet, som har slaaet mig saa stærkt, siden jeg kom herved til Kristiania igjen, som dette, at de fleste Mennesker, jeg møder, tror ikke helt

40

paa nogen Ting. Jeg skal tage Begyndelsen, jeg skal nævne: Kongen. -

Gudbevares, al Ærbødighed! Men - saadan Tro? Nei! Statsraad Stang? Nei!

Regjeringen? - Nei! Nei! Præsterne? Gudbevares, men Nei! Nei! Det er helt

gjennemgaaende dette. Det er akkurat dette, jeg engang har skildret i en Figur - den gjorde ingen Lykke -- den hed «Redaktøren». Jeg skildrede en Mand, som

45

ikke troede det ringeste paa den Sag, han kjæmpede for, han troede endnu

mindre paa dem, han kjæmpede sammen med; thi dem foragtede han, - han

kaldte dem Knæhøner! Dengang troede jeg, at jeg skildrede en europæisk

Redaktørtype, som den f. Ex. findes i Danmark, i Frankrig og her, jeg ved ikke

andre Steder, men i Grunden længererækkende. Der er sandelig Tusinder, som

50

gaar indunder denne Type i den Forstand, Lidenskab fraregnet, den specielle

Lidenskab ligeoverfor mange Ting - kun ikke for Sagen og i Kjærligheden for

Medforbundne - den er individuel - fraregnet den er dette de Flestes Stilling.

Man kjæmper for en Sag, som man ikke helt tror paa og med Medforbundne,

som man tildels foragter. Jeg vil ikke sige, at denne Stilling er svært god.

55

Jeg har nylig udgivet en Bog, som hed Kongen. I denne Bog indskrænkede jeg

mig - skjønt Republikaner - til at spørge: Er det nu sandt Alt om Kongen, og

helt sand den Stilling, han selv staar i? Hvis det ikke er saa, er der da ikke den

moralske Lov, at Løgn avler Løgn?

60

Skulle vi ikke, andægtige Tilhørere, spurgte jeg, se lidt paa dette? Og saa fik jeg

til Svar: I Tugthuset med ham.

Jeg fremfører dette for fra egen Erfaring at pege paa, at det staar ikke Alt saa vel

65

til blandt os, som det skulde. Naar der af et alvorligt Menneske peges paa Noget

som ikke er sandt, og man saa faar et saadant forummummet Svar, er det ikke bra i

det Samfund. Og dette siger jeg blandt Eder, fordi der i Sammenhæng med

denne Tale om Pieteten ligesaa ofte er hørt: Herregud, vi har det saa bra!

70 Herregud, lad det gaa fredeligt til! Det er jo saa bra, som det er! Det synes jeg nu ikke! Jeg er ikke tidligere bleven seende paa det; nu er jeg bleven det.

Om jeg vilde begynde med det Økonomiske, skulde jeg hurtig paavise, at der ikke staar bra til; det var nok værd, at vi blev skræmmet lidt op. Men jeg vil ikke
75 her bære mig ad, som man gjør nede i Theatret, naar der holdes Generalforsamlinger; derfra hører man kun Tale om Penge; man skulde tro, at det var blot og bart et Pengeinstitut der tales ikke om Kunst. (Munterhed.) Jeg vil samle Talen om det Aandelige og Moralske, især det Moralske. Jeg har en Bihensigt med det. Jeg mener, at det Aandelige og Moralske i høi Grad har med
80 det Økonomiske at bestille, er Energien og Drivfjæderen i det, hvis det er rigtig fat.

Jeg vil tale om det, som vi hver Dag rører ved i Gausdal: Almuskolen. Der staar det ikke vel til! 2/3 Del af Tiden bruges til Religionsundervisning og især
85 Pugning, saa at ved denne Gnidning og uendelige Tøining af Stoffet Gudsforholdet forstyrres istedetfor at grundlægges. Men mere end det! Der hæmmes al anden Oplysning. Hvor uvidende vore Bønder er, maa man flytte ud paa Landet for at lære. Sandt er det, at vor Fremtid for en stor Del afhænger af Bonden, og han er - umaadelig uvidende. Sammenhængende med denne
90 Uvidenhed er der Noget af Fordomsfuldhed og af en Følelse af hans Stilling som privilegeret - Førstefødselsretten, Stillingen til Husmænd o. s. v. - som gjør, at jeg siger af fuld Erfaring: Naar han vaagner, saa vaagner han til Reaktion. Jeg ser ikke, at der er Tanke om at forandre Almuskolen; og jeg er meget bange. Jeg kan ikke sige, at det staar vel til med den anden Skole heller. Er I, som staar her som
95 Skoleprodukter, tilfreds med eder selv? Synes I, at I har faaet det Begreb om den nye Tid, at I her staa fulde af Energi, fulde af Mod, fulde af Forstaaelse? Synes I, at I følte i det, som bødes her, det personlig sanddru, som værgede Eder for Fald?

100 Universitetet skal jeg forbigaa. Men jeg skal tage et almindeligt Forhold; jeg skal tage det Religiøse. Nu skjønner jeg, efterat jeg er kommen paa Landet, hvorledes det forholder sig, at det er ind i det Religiøse, ind i den religiøse Forkyndelse i vort Land, al denne Forkjættelse læres, al denne Ufordragelighed opelskes, alt dette Fiendskab mod Oplysning kommer tilsyne, som desværre hænger sammen
105 med enkelte Dogmer. Hvilken afskyelig Hevnglæde ser man ikke? Se paa den theologiske Polemik. Det er mig noget saa ukristeligt, saa modbydeligt ved denne. Dersom jeg var Præst i vore Dage, vilde jeg begynde og slutte Alt med at

- sige: Troen er det høieste, i den er ogsaa den høieste Visdom. Men for hver
- 110 Enkelt er det det vigtigste at være i Sandhed. Var jeg vis paa, at enhver af os var i Sandhed, vovede at tænke, vovede at tale, hvad vi tænker, saa var jeg vis paa, at vort Samfund var sundt, og at vi i Tidens Fylde ogsaa kom til Tro. Men just fordi her forties Noget, forfuskes vi i det Høieste, forfuskes vi i Viljen, i Aabenhed og Sandhed og fordærves allerede som unge Mennesker i vort
- 115 Ædleste. Der er Noget, vi stræber for at lade som vi har, men som vi ikke har. Hvad jeg, skjønt ikke Præst, vil sige Eder og Alle, jeg taler med, er: Prøv at være i Sandhed. Er Du sand, bliver der en Vei til Frelse for Dig, saa sikkert som der er en Udødelighed til. Der er en Sandhedens Gud, som selv har sagt, at han er i Sandhed. Her er det, man saa forfærdelig forfuskes. Der er Ingen af Eder, enten
- 120 han skjønner det eller ikke, uden at han har faaet et Knæk. Om disse Ting tales der ikke; det er officielt rigtigt at tie. Der brydes paa Pieteten, siger man. Men det er om dette, der skal tales. I Sandheden skal vi være, hvis vi overhovedet vil vinde ogsaa intellektuel Energi.
- 125 Det er ogsaa økonomisk fordelagtigt at være sand. Dette at staa begeistret af en Sandhed - det kan være en bitte liden en - f. Ex. for en Opfinder, en Handelsmand, hvilken enorm Energi giver det ikke? Vore Venner ser den, vore Modstandere kjender den, vi bliver mange Procent nyttigere for Landet. Derfor er der saa liden Energi iblandt os ogsaa paa det økonomiske Felt, fordi vi gaar og
- 130 smaalyver for hverandre; vi tør ikke tænke helt ud. Og alene tænke helt ud kan Menneskene ikke, de maa snakke. Man skulde gjøre, som man gjør i Sverige; der snakker man om Alting, især om sine Tvivl. Vi bærer os modsat ad. Det vi er visse paa - Veiret f. Ex. - det snakker vi om. Vi taber i Intelligents i Sammenligning med de større Kulturfolk, hvis vi ikke sliber vore Tanker, og det
- 135 sker kun ved Sandhed. Vi har ogsaa Opgaver blandt os, og tager vi ikke disse op, søger at løse dem med smaa eller store Evner, har vi Intet at levere; vi kommer forfuskede til den næste Slægt, og den, som faar saadan Arv af os, fortsætter Forfuskelsen.
- 140 Dette kunde jeg holde paa med indtil imorgen; men altid skal have en Ende, og jeg vil slutte med at bede Eder: Prøv at være sande, snak helt ud hvadsomhelst, I bliver ikke værre ved det, men meget bedre, og den, I snakker til, hjælper I, selv om han forarges. Han faar Tanker, han hidtil ikke har havt, og han faar Mod.
- 145 I skal have Tak for den Modtagelse, I har skjænket mig. Jeg skjønner vel, at den ikke betyder, at I er enige med mig i alle mulige Meninger, og jeg forlanger ikke

af Eder, at I skal være Propagandaobjekter for mig. (Munterhed.) Nei, er der
Noget, jeg kan lære Eder, vil det være det, at det gaar an at tænke, og at det gaar
150 an at sige, hvad man tænker ogsaa uden at miste Livet for den Slags Skyld.

Jeg har ogsaa sværere Ting at sige, end jeg har sagt idag.

I skal have Tak, fordi I modtog mig; jeg vil ikke lægge til, at I ogsaa senere paa et
155 mere fremrykket Stadium skal møde frem; jeg kan ikke forlange, at ikke Mange
skulde forarges paa mig; men jeg vil forlange af Eder, at I skal være aaben mod
mig, om det og er i Vrede, vær ligetil og sande indbyrdes og mod Alle. I tjener
derved Eder selv, I tjener det, som voxer i vort Folk, I tjener den næste slægt.

160

Kilde

Chr. Collin og H. Eitrem (red.): Bjørnstjerne Bjørnson. Artikler og taler, bd. 1. Kristiania 1912

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/om-at-vaere-i-sandhed>

165

170

175

180

185